

debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATTUenighet må man velge
med ombu

HAUK

DAGENS SUKK

Uten Luther og Lenin, ingen norsk modell og moderne velferdsstat.

Takk til jubilantene

Chr. Anton Smedshaug

KRON OG
MYNT

Vi har lagt bak oss jubileene til to av de mest markante hendelser i europeisk historie. 31. oktober for 500 år siden slo Luther opp sine 95 teser om avlatshandel på slottskirken i Wittenberg. 7. november var det 100 år siden revolusjonen som ble den endelige spikeren i kisten på et vaklende, men overraskende militært sterkt, tsarregime i Russland. Disse hendelsene viste seg over tid å bli avgjørende også for vårt samfunn.

Luthers kirkereform utviklet seg til en revolusjon av samfunnet, og Lenins revolusjon ble en union – Sovjetunionen. Konsekvensene av disse lever vi ennå med, i form av hvilke verdier vårt samfunn er basert på og hvordan staten er organisert. Her har Luther spilt en avgjørende rolle. Sovjetunionen, på den andre siden, bygget opp en alternativ økonomisk modell som stimulerte til utviklingen av velferdsordninger i øvrige land før andre verdenskrig, og en sosial markedsøkonomi etterpå.

Den norske modellen er preget av en sterk stat der folket velger å løse utfordringer som skole, helsestell, høyere utdanning og eldreomsorg i fellesskap. Dessuten preges arbeidslivet av avtaler som balanserer makt mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Jevnfør hovedavtalen mellom NHO og LO fra 1930-tallet, og hovedavtalen mellom staten og jordbruket fra 1950. En modell med fellesskapsløsninger gjennom staten og – i utgangspunktet – god koordinering i arbeidsliv og jordbruk.

Det er særmerket for de nordiske landene, der både Danmark-Norge og Sverige-Finland tidlig innførte reformasjonen, der fyrsten ble overhode for kirken og båndene til Roma ble kuttet. Det ga sterke fyrstestater, som da de ble overtatt av arbeidere og bønder utover på 1800- og 1900-tallet, kunne utvikles til velferdsstater med en egen modell.

Den danske historikeren Uffe Østergaard vurderer sammenhengene knyttet til stat og kirke slik: «Det er [...] neppe hasardiøst å påstå at lutherdommen via en lang rekke mellomregninger førte til sosialt demokrati og dermed til den lokale forvaltning av statlig bestemte lover og forordninger, samt sentralt fastsatte sosiale ytelser» – med andre ord: velferdsstaten. Velferdsstaten ble utviklet i gamle sentraliserte stater, basert på bred folkelig mobilisering, eksisterende institusjoner, samhold skapt gjennom to verdenskriger, krise-

ILLUSTRASJON: KNUIT LØVÅS, KNUITLØVÅS@GMAIL.COM

erfaringer fra mellomkrigstiden – og i konkurranse med kommunismen.

Det som ofte blir glemt, er at utviklingen og siviliseringen av kapitalismen ikke bare skjedde grunnet interne motsetninger og mobilisering, men også gjennom tvekampen mellom kapitalismen og kommunismen. Stalin gjorde dette klart allerede i 1927 under et møte med en amerikansk arbeiderdelegasjon (siteret fra G. Kennans «Long telegram»): «Slik den videre utviklingen av verdensrevolusjonen vil forløpe, vil det

«Duellen mellom kapitalismen og kommunismen var svært gunstig for folk flest»

tre fram to sentra av betydning i verden sett under ett: et sosialistisk sentrum, som vil tiltrekke seg landene som tenderer mot sosialismen, og et kapitalistisk sentrum, som vil tiltrekke seg landene som heller mot kapitalismen. Kampen mellom disse to sentraene for å kunne kontrollere verdensøkonomien vil avgjøre kapitalismens og kommunismens skjebne over hele verden.»

Dette er rene ord for pengene, og på mange måter var det rett. Kampen mellom to økonomiske systemer sto gjennom hele mellomkrigstiden, og frykten for kommunismen var stor både

før og etter andre verdenskrig. Muligheten for at Sovjetunionen skulle mønstre tilstrekkelige mange sympatisører i vest og føre til maktovertagelse i ett eller flere land utenfor Sovjets direkte innflytelsesfære, ble regnet som realistisk.

Denne duellen viste seg svært gunstig for folk flest. Den medvirket sterkt til en kapitalisme med et menneskelig ansikt, eller «sosial markedsøkonomi» som det ble kalt i Vest-Tyskland. Kapitalismens kamp mot kommunismen måtte vinnes med sosial og økonomisk framgang.

Kapitalismen måtte vise seg bedre enn alternativet, som historikeren E.H. Carr skrev: «Mye vil avhenge av disse folkenes innstilling [...], og denne innstillingen vil i hovedsak bli bestemt av ikke ideologiske sympatier, men de vestlige demokratiene og kommunismens respektive økonomiske resultater og sosiale programmer.»

Det er vanskelig å se for seg dagens nordiske velferdsstat uten kombinasjonen av Luthers og Lenins historiske arv. Samfunns effekter over tid av viktige hendelser er ofte uforutsigbare.

Chr. Anton Smedshaug, daglig leder i AgriAnalyse
christian.anton.smedshaug@agrianalyse.no

Økonomene Morten Jerven, Erik S. Reinert, Rune Skarstein, Camilla Øvald, Chr. Anton Smedhaug og Ebba Boye skriver onsdager i Klassekampen.

PÅ TEPPE

Står på

Byggebransjens uropatrolje møter motstand fra useriøse og kriminelle aktører i Trondheim, melder NRK.

Men styreleder Roy Skorstad avslører at de har sterk motivasjon i bånd:

– Vi gir oss ikke på grunn av truser.

Folkeopplysning

VG
overrasker alle på forsida:

Størst ikke alltid billigst.

Det er nesten utrolig.

Ikke billigst

Ordbruk

Gårdbrukar Ivar Supphellen i Fjærland i Sogn vert plaga av turistar som bruker tunet hans som toalett.

– I sommar, eg vil ikkje bruke slike stygge ord, men det såg altså heilt forferdeleg ut, sier han til NRK.

Når ein tek fram så harde glosor, er det alvor.

Velkommen

En undersøkelse fra Oslo bispedømme viser at **oslofolk føler seg velkomne i kirka, men at de nesten aldri går på gudstjeneste.**

Det forklarer hvorfor de føler seg velkomne.

Mission improbable

Innspillingen av «Mission Impossible 6» på Preikestolen er utsatt på grunn av sterk vind, melder Dagbladet.

Det er jo litt ironisk.

Ikke gjestmild

Venstrepopulisme

NRK melder at **SV vil ha slutt på gratisparkering på jobben.**

Det høres ut som en vinningsak.

Pressekritikk

Skipsreder Herbjørn Hansson «tordner» i Dagsnytt atten mot deknningen av «Paradise Papers»:

«Når de kunnskapsløse går i gang, er det akkurat som når de blinde slåss.»

Underholdende?

teppet@klassekampen.no